

Úvodní výklady

BT405Z

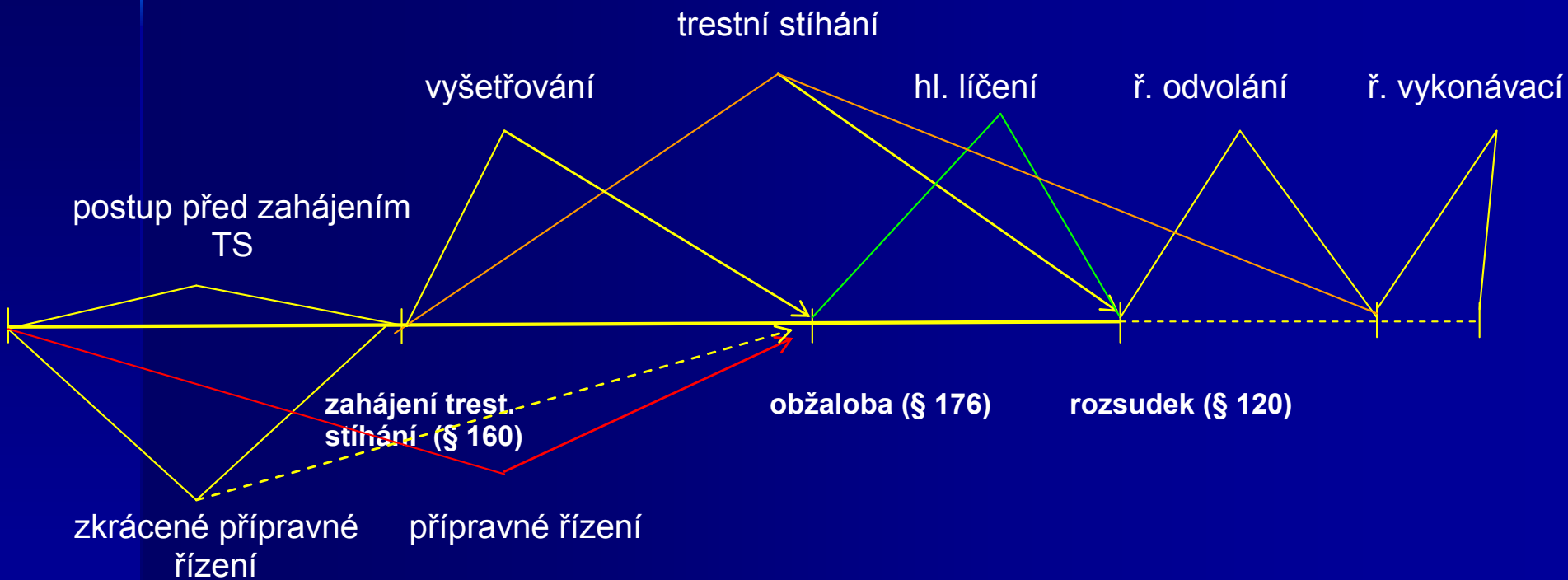
Prof. JUDr. Jaroslav Fenyk, Ph.D., DSc.

5. 3. 2010

Historické typy trestního procesu

- Vznik a vývoj inkvizičního trestního řízení
- Angloamerické trestní řízení
- Vývoj trestního procesu v českých zemích
- Současný český trestní proces

Schéma průběhu trestního řízení podle českého trestního řádu

Pojem, druhy a funkce trestního práva procesního a trestního řízení

- Vztah trestního zákoníku a trestního řádu
- Předmět a účel trestního řízení
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů
- Funkce trestního práva procesního, trestního řízení

Prameny trestního práva procesního

1. Základní právní předpisy:

- Zákon o trestním řízení soudním – trestní řád (č. 141/1961 Sb., ve znění p.p.)
- Trestní zákoník (č. 40/2009 Sb., ve znění p.p.)
- Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže (č. 218/2003 Sb., ve znění p.p.)
- Zákon o státním zastupitelství (č. 283/1993 Sb., ve znění p.p.)
- Zákon o soudech a soudcích (č. 6/2002 Sb., ve znění p.p.)
- Zákon o Policii ČR (č. 273/2008 Sb., ve znění p.p.)
- Zákon o advokacii (č. 85/1996 Sb., ve znění p.p.)
- Zákon o výkonu trestu odnětí svobody (č. 169/1999 Sb., ve znění p.p.)
- Zákon o výkonu vazby (č. 293/1993, ve znění p.p.)

- Zákon o znalcích a tlumočnících (č. 36/1967 Sb., ve znění p.p.)
- Zákon o Ústavním soudu (č. 182/1993 Sb., ve znění p.p.)
- Zákon o Probační a mediační službě (č. 257/2000 Sb., ve znění p.p.)
- Zákon o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením (č. 137/2001 Sb., ve znění p.p.)
- Zákon o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení (č. 279/2003 Sb., ve znění p.p.)

Prameny trestního práva procesního

2. **Základní mezinárodní dokumenty:**

- Všeobecná deklarace lidských práv (usnesení č. DE 01/48, 1948)
- Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (1950, 14 protokolů)
- Evropská úmluva o vydávání (1957, dodatkové protokoly 1975, 1978)
- Evropská úmluva o vzájemné pomoci v trestních věcech (1959, dodatkové protokoly 1978, 2001)
- Evropská úmluva o dohledu nad podmíněně odsouzenými a podmíněně propuštěnými pachateli (1964)
- Evropská úmluva o mezinárodní závaznosti trestních rozsudků (1970)
- Evropská úmluva o předávání trestního řízení (1972)
- Evropská úmluva o potlačování terorismu (1977, doplňující protokol 2003)

- Úmluva o předávání odsouzených osob (1983, dodatkový protokol 1997)
- Evropská úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (1988, dodatkové protokoly 1993)
- Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu (1990)
- Trestněprávní úmluva o korupci (1999, dodatkový protokol 2003)
- Úmluva Rady Evropy o trestných činech spáchaných prostřednictvím počítačů (2001, dodatkový protokol 2003)
- Úmluva Rady Evropy o prevenci terorismu (2005)
- Úmluva OSN proti nedovolenému obchodu s omamnými a psychotropními látkami (1988)
- Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu (2000)

- Schengenská prováděcí úmluva (1985)
- Rámcová rozhodnutí Rady po r. 1999
- Úmluva o právní pomoci ve věcech trestních mezi členskými státy Evropské unie (2000)

Struktura českého trestního řádu

- § 1 - § 156 - Společná ustanovení
- § 157 - § 179h - Přípravné řízení
- § 180 – § 365 - Řízení před soudem
- § 366 - § 460zp - Některé úkony souvisící s trestním řízením
- § 461 - § 471 - Přechodná a závěrečná ustanovení

§ 1 - § 156 – Společná ustanovení

- Hlava 1 – Obecná ustanovení
- Hlava 2 – Soud a osoby na řízení zúčastněné
- Hlava 3 – Obecná ustanovení o úkonech trestního řízení
- Hlava 4 – Zajištění osob, věcí a jiných majetkových hodnot
- Hlava 5 – Dokazování
- Hlava 6 – Rozhodnutí
- Hlava 7 – Stížnost a řízení o ní
- Hlava 8 – Náklady trestního řízení

§ 157 - § 179h – Přípravné řízení

- Hlava 9 – Postup před zahájením trestního stíhání
- Hlava 10 – Zahájení trestního stíhání, další postup v něm a zkrácené přípravné řízení

§ 180 - § 365 – Řízení před soudem

- Hlava 11 – Základní ustanovení
- Hlava 12 – Předběžné projednání obžaloby
- Hlava 13 – Hlavní líčení
- Hlava 14 – Veřejné zasedání
- Hlava 15 – Neveřejné zasedání
- Hlava 16 – Odvolání a řízení o něm
- Hlava 17 – Dovolání
- Hlava 18 – Stížnost pro porušení zákona a řízení o ní
- Hlava 19 – Obnova řízení
- Hlava 20 – Zvláštní způsoby řízení
- Hlava 21 – Vykonávací řízení
- Hlava 22 – Zahlazení odsouzení

§ 366 – § 460zp – Některé úkony souvisící s trestním řízením

- Hlava 23 – Udělení milosti a použití amnestie
- Hlava 24 – zrušena
- Hlava 25 – Právní styk s cizinou (mezinárodní justiční spolupráce)

§ 461 – § 471 – Přejídná a závěrečná ustanovení

Reforma trestního práva procesního

- Osnova trestního řádu
- Současný stav prací

Funkce základních zásad (vůdčích právních idejí)

- **Interpretační** – prostřednictvím základních zásad trestního řízení provádí OČTŘ interpretaci příslušného ustanovení trestního řádu a tím je zajištěn předpoklad pro jednotnou interpretaci;
- **Aplikační** – funguje obdobně jako interpretační, přičemž se projevuje v rozhodovacím procesu OČTŘ;
- **Zákonodárná** – zákonodárce při tvorbě práva musí důsledně vycházet ze základních zásad, na nichž je příslušná norma vybudována;
- **Poznávací** – z charakteru základních zásad a jejich uplatnění v trestním procesu lze usuzovat na charakter trestního procesu (inkviziční, adversární, smíšený);
- **Kontrolní** – zaměřena na dodržování zákonnosti.

Základní zásady trestního práva procesního

- **Rozhodování o vině a trestu nezávislým soudem**
 - čl. 81, čl. 90 věta druhá, čl. 92 Ústavy,
 - čl. 38 odst. 1, čl. 40 odst. 1 LZPS
- **Vázanost soudů jen zákonem**
 - čl. 95 odst. 1 Ústavy
- **Právo na zákonného soudce**
 - čl. 38 odst. 1 LZPS
- **Právo na soudní ochranu**
 - čl. 36 LZPS
- **Zásady vyplývající z mezinárodních smluv**
 - čl. 10 Ústavy

Základní zásady trestního řízení

- **Společné zásady**
 - Stíhání jen ze zákonných důvodů
 - Spolupráce se zájmovými sdruženími občanů
 - Zásada obhajoby
- **Zásady zahájení trestního řízení**
 - Zásada oficiality
 - Zásada legality
 - Zásada obžalovací
- **Zásada veřejnosti**
- **Zásady dokazování**
 - Zásada vyhledávací
 - Zásada bezprostřednosti a ústnosti
 - Zásada presumpce nevinny
 - Zásada volného hodnocení důkazů
- **Zásada materiální pravdy**

Základní zásady trestního řízení

- **Zásada stíhání jen ze zákonných důvodů**
 - Podle čl. 8 odst. 2 LZPS „**nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon**“. Obdobnou definici obsahuje § 2 odst. 1 TŘ. Procesním vyjádřením této zásady je **presumpce nevinny** (čl. 39 LZPS a § 2 odst. 2 TŘ – „dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vina vyslovena, nelze na jednotlivce hledět jako by byl vinen“).
- **Zásada legality**
 - Podle § 2 odst. 3 TŘ je **státní zástupce povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví**, pokud zákon nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, kterou je ČR vázána, nestanoví jinak.

Základní zásady trestního řízení

➤ **Zásada oficiality**

- Podle § 2 odst. 4 TŘ **OČTŘ** (policejní orgán, státní zástupce a soud) **postupují z úřední povinnosti**, jestliže tento zákon nestanoví něco jiného; trestní věci musí projednávat co nejrychleji a s plným šetřením práv a svobod zaručených Ústavou.

➤ **Zásada zjišťování skutkového stavu bez důvodných pochybností (zásada materiální pravdy)**

- Podle § 2 odst. 5 TŘ **OČTŘ** **postupují** ve věcech tak, **aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti**, a to v **rozsahu**, který je **nezbytný** pro jejich rozhodnutí. Doznání obviněného nezbavuje OČTŘ povinnosti přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu.

Základní zásady trestního řízení

➤ **Zásada volného hodnocení důkazů**

- Podle § 2 odst. 6 TŘ **OČTŘ hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu.** Soudy rozhodují na základě přímých i nepřímých důkazů, tzn. že žádný druh důkazu není upřednostňován. Všechny důkazy soud posuzuje jednak jednotlivě a jednak ve vzájemném vztahu.

➤ **Zásada obžalovací**

- Podle § 2 odst. 8 TŘ **trestní stíhání před soudy je možné jen na základě obžaloby** podané státním zástupcem.

Základní zásady trestního řízení

➤ Zásady veřejnosti, ústnosti a bezprostřednosti

- Podle § 2 odst. 10 TŘ se trestní věci **před soudem projednávají veřejně** tak, aby se občané mohli projednávání zúčastnit a jednání sledovat. Při hlavním líčení a veřejném zasedání může být **veřejnost vyloučena** jen v případech výslovně stanovených v TŘ. Veřejnost může být vyloučena z řízení před soudem, jestliže by veřejné projednávání případu mohlo ohrozit tajemství, které je chráněno zákonem, morálku nebo nerušený průběh řízení nebo bezpečnost či jiný důležitý zájem svědků. Veřejnost může být vyloučena také jen pro část řízení.
- Podle § 2 odst. 11 TŘ **jednání před soudem je ústní**; důkaz výpověďmi svědků, znalců a obviněného se provádí zpravidla tak, že se tyto osoby vyslychají.
- Podle § 2 odst. 12 TŘ při rozhodování v hlavním líčení, jakož i ve veřejném i neveřejném zasedání smí soud přihlídnout jen k těm důkazům, které byly při tomto jednání provedeny.

Základní zásady trestního řízení

➤ Zásada zajištění práva na obhajobu

- Každý, proti němuž se trestní řízení vede, musí být v řízení **poučen** o právech umožňujících mu **plné uplatnění obhajoby** a o tom, že si též může zvolit **obhájce**; všechny orgány činné v trestním řízení jsou povinny umožnit obviněnému plné uplatnění jeho práv.

➤ Právo užívat mateřský jazyk

- Každý je **oprávněn používat** před OČTŘ svého **mateřského jazyka**. Tyto orgány vedou řízení a vyhotovují svá rozhodnutí v českém jazyce. Jestliže je zapotřebí provést překlad obsahu písemného dokumentu nebo jestliže obviněný prohlásí, že neovládá jazyk, ve kterém se řízení vede, bude přizván tlumočník.

Základní zásady trestního řízení

➤ **Zásada vyhledávací**

- Konkretizuje zásadu oficiality, pokud jde o důkazní řízení. Podle § 2 odst. 5 jsou OČTŘ **povinny zjišťovat závažné skutečnosti, ať svědčí v neprospěch či ve prospěch obviněného, z úřední povinnosti.** Novela trestního řádu č. 265/2001 Sb. odlišila v tomto ohledu povinnosti OČTŘ na přípravné řízení a řízení před soudem.

➤ **Zásada presumpce nevinny**

- Je vyjádřena v ustanovení § 2 odst. 2 TŘ tak, že dokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu není vyslovena vina, nelze na toho, proti němuž se vede trestní řízení, hledět, jako by byl vinen.

Základní zásady trestního řízení

- **Zásada rychlosti a šetření občanských práv zaručených ústavou, přiměřenosti a zdrženlivosti**
 - Podle § 2 odst. 4 TŘ se trestní věci musí projednávat co nejrychleji a s plným šetřením práv a svobod zaručených LZPS a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, jimiž je ČR vázána; při provádění úkonu trestního řízení lze do těchto práv osob, jichž se takové úkony dotýkají, zasahovat jen v odůvodněných případech na základě zákona a v nezbytné míře pro zajištění účelu trestního řízení.
- **Zásada nepřípustnosti zásahu petic do činnosti OČTŘ**
 - Je vyjádřena v § 2 odst. 4 věta poslední TŘ tak, že k obsahu petic zasahujících do plnění povinnosti orgány činné v trestním řízení nepřihlížejí.

Subjekty trestního řízení

BT405Z

Prof. JUDr. Jaroslav Fenyk, Ph.D., DSc.

5. 3. 2010

Subjekty trestního řízení

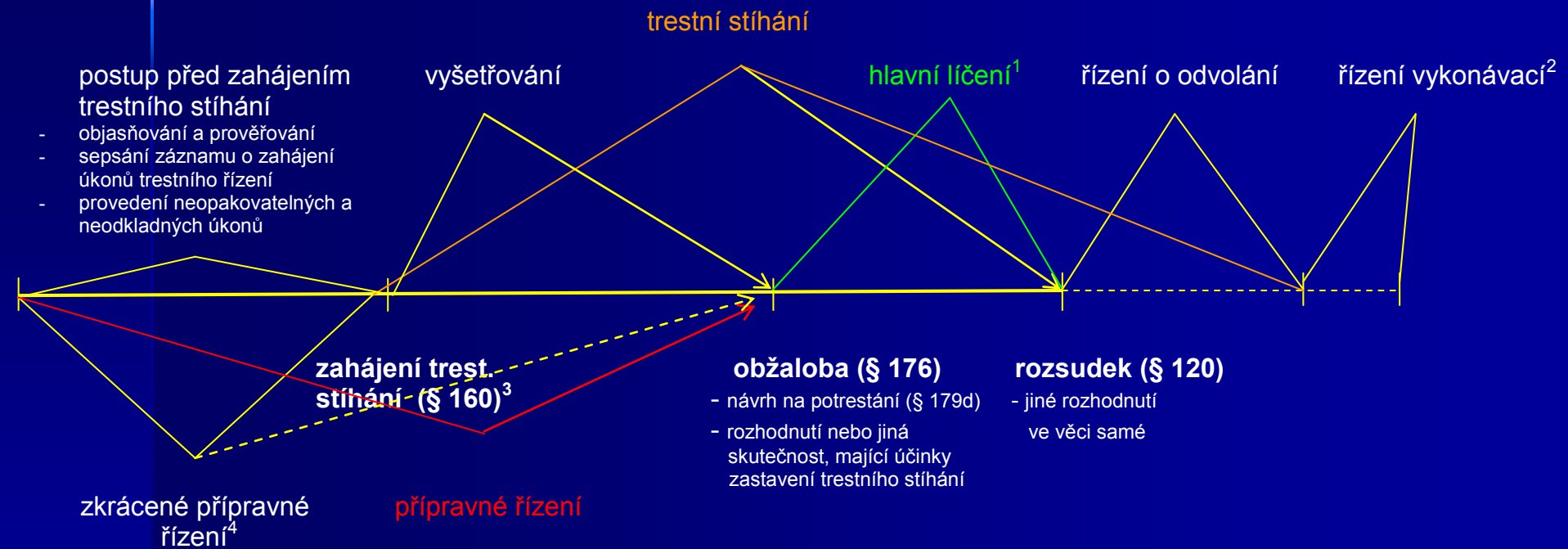
- Subjekty trestního řízení rozumíme ty činitele (státní orgány, fyzické a právnické osoby), kteří mají a vykonávají vlastním jménem vliv na průběh řízení a kterým zákon dává k uskutečnění tohoto vlivu určitá procesní práva nebo určité procesní způsobilosti.

Druhy subjektů v trestním řízení

- **Orgány činné v trestním řízení:**
 - Soud
 - Státní zástupce
 - Policejní orgán
- **Osoba, proti níž se řízení vede** (podezřelý, obviněný, obžalovaný, odsouzený)
- **Obhájce obviněného**
- **Poškozený**
- **Zúčastněná osoba**
- **Osoby s tzv. samostatnými obhajovacími právy**
- **Orgán pověřený péčí o mládež v řízení proti mladistvým**
- **Další osoby** jako např. svědek, znalec, tlumočník, pokud uplatňují návrhy na svědečné, znalečné nebo tlumočné

- **Strany jako subjekty trestního řízení**
- **Procesní způsobilost subjektů v trestním řízení**

Schéma průběhu trestního řízení podle českého trestního řádu

¹ Ve věcech, v nichž se konalo zkrácené přípravné řízení rozhoduje samosoudce po projednání věci ve zjednodušeném řízení (§ 314b trestního řádu).
² V některých případech, v nichž jsou uplatněny mimořádné opravné prostředky, resp. kdy je rozhodováno Ústavním soudem o ústavní stížnosti (§ 265a, §266, § 277, resp. § 314h a násl. trestního řádu) může probíhat ještě řízení o těchto prostředcích.
³ Ve věcech, v nichž se konalo zkrácené přípravné řízení a kde podal státní zástupce návrh na potrestání podle § 179d trestního řádu se trestní stíhání zahajuje tím, že návrh státního zástupce na potrestání byl doručen soudu (§ 174b odst. 1 trestního řádu).
⁴ Zkrácené přípravné řízení neprobíhá formou vyšetřování a nejde ani o řízení před zahájením trestního stíhání. Jde o samostatný druh řízení s vlastními pravidly.

Podezřelý

- **Zadržaná osoba** (§ 76 odst. 1 TŘ)
- **Osoba, které bylo sděleno pozření ve zkráceném přípravném řízení** (§ 179b odst. 3 TŘ)
- Práva podezřelého

Obviněný

- **Obviněným je osoba, proti které bylo zahájeno trestní stíhání** (§ 160 odst. 1 TR).
- **poučovací povinnost OČTŘ**
- musí jí být **oznámeno**, pro jaký trestný čin je stíhána
- má **právo vyjádřit se** ke všem skutečnostem, které se jí kladou za vinu a k důkazům o nich
- **nemá povinnost vypovídat**
- má **právo na tlumočnicka** (může používat mateřského jazyka)
- má **právo uvádět** okolnosti a důkazy sloužící k jeho obhajobě, činit návrhy a podávat žádosti
- může podávat **opravné prostředky**
- po podání obžaloby má **právo být přítomen při projednávání věci**

Obhájce

- **obhájce poskytuje obviněnému potřebnou právní pomoc, účelně využívá k hájení jeho zájmů prostředky a způsoby obhajoby uvedené v zákoně, zejména dbá na to, aby byly v řízení náležitě a včas objasněny skutečnosti, které obviněného zbavují viny nebo jeho vinu zmírňují a tím přispívají ke správnému a spravedlivému rozhodnutí ve věci (z. č. 85/1996 Sb., o advokacii)**
- obhájcem **v trestním řízení** může být **jen advokát**
- **advokát** a **obhájce** v trestním řízení
- obhájce vystupuje jménem svého klienta, pokud nejde o úkony trestního řízení, které se vztahují k jeho vlastním právům a povinnostem (uplatnění odměny advokáta)
- činí za obviněného **návrhy, žádosti, opravné prostředky**

- má **právo nahlížet do spisů**
- může se **účastnit vyšetřovacích úkonů**
- může **mluvit s obviněným**, jenž je ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody bez přítomnosti třetí osoby
- Řada dalších procesních oprávnění (klást otázky vyslýchaným osobám, vést výslech, právo na závěrečnou řeč, doručují se mu písemnosti, vyrozumívá se o úkonech ...)

- **obhájce zvolený a ustanovený**
 - Rozlišovacím znakem je způsob, kterým je obhájce pověřen vykonávat obhajobu

Jiné osoby s obhajovacími právy:

- **osoby jednající jménem obviněného** (zákonný zástupce obviněného – rodič, osvojitel, poručník, kolizní opatrovník, opatrovník)
- **osoby jednající jménem vlastním** (zejm. osoby obviněnému blízké – příbuzní v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel a druh)
- **orgán sociálně právní ochrany dětí**

Poškozený

- **Vznik a vývoj institutu poškozeného v trestním řízení**
 - Trestní řád z roku 1873 předpokládal **existenci soukromého účastníka** (tzv. vedlejší procesní strana, vybavená žalobním právem)
 - Řízení o nároku poškozeného bylo již tehdy označováno jako **adhezní**
 - Současný institut poškozeného vznikl na základě ustanovení § 48 trestního řádu z roku 1950.

Český trestní řád č. 141/1961 Sb. přiznal obdobně jako trestní řády z roku 1950 a 1956 výlučné žalobní právo jen státnímu orgánu v postavení veřejného žalobce, i když určitá kategorie poškozených může zabránit zahájení trestního stíhání nebo jeho pokračování.

- **Poškozeným je ten (fyzická nebo právnická osoba), komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková, morální nebo jiná škoda (§ 43 odst. 1 tr. ř.)**
- definice poškozeného **není totožná** s pojmem „oběť“
- oprávnění poškozeného nemůže vykonávat ten, kdo je v trestním řízení stíhán jako spoluobviněný (§ 44 odst. 1 tr. ř.)
- poškozeným může být jak fyzická tak právnická osoba

Znaky:

- **Škodou** podle § 43 odst.1 tr. ř. se rozumí majetková škoda, škoda na zdraví, morální i jiná škoda.
- **Majetková škoda** je škoda, kterou došlo ke zmenšení nebo úbytku majetku poškozeného a kterou lze vyjádřit v penězích.
- **Škodou na zdraví** se rozumí ztráta na výdělku, bolesti a ztížení společenského uplatnění, jakož i úhrada nákladů spojených s léčením, resp. v případě úmrtí náklady spojené s pohřbem.
- **Jinou škodou** má zákon na mysli například škodu na dobré pověsti, dobrém jménu s následky pro činnost obchodní společnosti jako například v případě spáchání trestných činů poškozování cizích práv podle § 209 tr. zák. či nekalé soutěže podle § 149 tr. zák. apod.
- **Morální škoda** může vzniknout v souvislosti se spácháním trestných činů proti pořádku ve věcech veřejných (§ 153 až § 177 tr. zák.), trestných činů hrubě narušujících občanské soužití (§ 196 až § 209 tr. zák.) nebo trestných činů proti svobodě a lidské důstojnosti (§ 241 až § 246 tr. zák. apod.).

➤ **Práva poškozeného:**

- Poškozený má především právo činit **návrhy na doplnění dokazování, nahlížet do spisů, zúčastnit se** hlavního líčení a veřejného zasedání, konaného o odvolání, a před skončením řízení se **k věci vyjádřit**. Poškozený, jemuž náleží nárok na náhradu škody způsobené trestným činem, je oprávněn také **navrhnout**, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost škodu nahradit. Takový návrh je třeba učinit nejpozději u hlavního líčení před zahájení dokazování (§ 43 odst. 3 tr. ř.).

- **Trestní řád rozlišuje mezi dvěma skupinami poškozených:**
 - **poškozený, který může žádat náhradu škody**, jež mu byla způsobena trestným činem a navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku obžalovanému povinnost nahradit škodu uložil (§ 43 odst. 3 tr. ř.). Tento poškozený má kromě všeobecně stanovených práv podle ustanovení § 43 odst.1 tr. ř. právo být **subjektem adhezního řízení**, to znamená právo uplatnit své nároky přímo v trestním řízení. Bude se jednat zejména o poškozeného, jemuž trestným činem vznikla újma na zdraví nebo majetková škoda.
 - **poškozený, jenž není subjektem adhezního řízení.** Tomuto poškozenému v podstatě náleží jen procesní oprávnění podle § 43 odst.1 tr. ř. Půjde zejména o poškozeného, jemuž trestným činem byla způsobena morální nebo jiná škoda.

- Za poškozeného se **nepovažuje ten**, kdo se sice cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak **vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele** nebo **její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem**.
- Možnost uplatnění práv mimořádně vysokého počtu poškozených prostřednictvím **společného zmocněnce**, kterého si zvolí. Společný zmocněnec vykonává práva poškozených, které zastupuje, včetně uplatnění nároku na náhradu škody v trestním řízení.

➤ **Zajištění nároku poškozeného:**

- Obvinění se často pokoušejí zbavit se majetku a navzdory konečnému rozhodnutí soudu, kterým přizná nárok na náhradu škody, tak může dojít ke zmaření nebo ztížení jejího uspokojení. Proto trestní řád obsahuje ustanovení o zajištění nároku poškozeného (§ 47 - § 49 tr. ř.).

➤ **Poškozený a odklony:**

- Významným nástrojem uspokojení poškozeného jsou ustanovení trestního řádu o některých tzv. odklonech, tedy o podmíněném zastavení trestního stíhání (§ 307 – § 308 tr. ř.) a narovnání (§ 309 - § 314 tr. ř.).

➤ **Poškozený a konečné rozhodnutí:**

- Pravomocný rozsudek, kterým byl poškozenému přiznán nárok na náhradu škody, má povahu **exekučního titulu** podle předpisů občanského práva.
- Proti rozsudku, v neprospěch obžalovaného, může podat poškozený, jenž uplatnil nárok na náhradu škody, odvolání. Může tak učinit však jen proti výroku o povinnosti k náhradě škody (§ 247 odst. 1 tr. ř.).

Zúčastněná osoba

- **Vznik a vývoj institutu zúčastněné osoby v trestním řízení**
 - starší právní úpravy až do r. 1950 ustanovení o zúčastněné osobě neobsahovaly
- **Zúčastněná osoba je ten, jehož věc byla zabrána** (§ 42 odst. 1 tr. ř., § 73 tr. zák.) **nebo podle návrhu být zabrána má.**
- je **stranou v řízení** (§ 12 odst. 6 tr. ř.)
- jde o osobu **odlišnou od obviněného**
- **Práva zúčastněné osoby**
 - Zúčastněná osoba má především právo nahlížet do spisů, s výjimkou protokolu o hlasování a osobních údajů svědka (§ 55 odst. 2 tr. ř.), činit si z nich výpisky a poznámky a pořizovat si na své náklady kopie spisů a jejich částí (§ 65 odst. 1 tr. ř.).

Zákonný zástupce a zmocněnec poškozeného a zúčastněné osoby

- Poškozený a zúčastněná osoba mohou být v trestním řízení zastoupeni.

Policejní orgán v trestním řízení

➤ **Policejní orgán**

- V trestním řízení se tak označují útvary Policie ČR, resp. útvar Ministerstva vnitra pro inspekční činnost

➤ **Organizace a působnost policie**

- Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, ve znění p.p.

➤ **Úkoly policie** související s trestním řízením:

- Ochrana bezpečnosti osob a majetku,
- Boj proti terorismu,
- Odhalování trestných činů a zjišťování jejich pachatelů,
- Vedení vyšetřování o trestných činech.

- Úkony trestního řízení koná zpravidla **samostatně**, ale pod **dozorem** státního zástupce. V některých případech (zejména má-li být úkonem zasahováno do občanských, resp. lidských práv a svobod) je k provedení úkonu třeba **předchozího souhlasu** státního zástupce nebo soudce.

Úloha policie v rámci jednotlivých částí přípravného řízení:

➤ **Prověřování:**

- šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a směřující ke zjištění jeho pachatele
- zahájení trestního stíhání

➤ **Vyšetřování** – Služba kriminální policie a vyšetřování Policie ČR:

- vyhledávání důkazů k objasnění všech základních skutečností důležitých pro posouzení případu, včetně osoby pachatele a následku trestného činu,
- předkládá státnímu zástupci návrh na podání obžaloby + seznam navrhovaných důkazů
- Vyšetřování, které provádí státní zástupce

➤ **Zkrácené přípravné řízení**

Státní zastupitelství v trestním řízení

- **Historie** veřejné žaloby
- **Soustava úřadů státu, určených k zastupování státu při ochraně veřejného zájmu ve věcech svěřených zákonem do působnosti státního zastupitelství.**
- Orgán veřejné žaloby v trestním řízení, plní i další úkoly vyplývající z trestního řádu, podílí se na prevenci kriminality a poskytování pomoci obětem trestných činů.
- **Soustava státního zastupitelství:**
 - Nejvyšší státní zastupitelství (Brno)
 - Vrchní státní zastupitelství (Praha, Olomouc)
 - Krajská státní zastupitelství (Praha, České Budějovice, Ústí nad Labem, Hradec Králové, Plzeň, Brno, Ostrava)
 - Okresní státní zastupitelství

➤ **Postavení ve vztahu k Ministerstvu spravedlnosti**

➤ **Úloha státního zástupce v přípravném řízení:**

- orgán činný v trestním řízení
- povinnost stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví
- odpovídá za zákonnost průběhu přípravného řízení
- dozor státního zástupce v přípravném řízení
- výlučná oprávnění státního zástupce
- vypracovává a podává obžalobu

➤ **Úloha státního zástupce v řízení před soudem:**

- postavení strany (na rozdíl od přípravného řízení)
- povinnost účastnit se hlavního líčení

Úkoly a soustava soudů v trestním řízení

➤ **Historický vývoj**

➤ Poslání soudů

➤ **Struktura** soudů:

- Nejvyšší soud (Brno)
- Vrchní soudy (Praha, Olomouc)
- Krajské soudy (Praha, České Budějovice, Ústí nad Labem, Hradec Králové, Plzeň, Brno, Ostrava)
- Okresní soudy
- Zvláštní postavení – Ústavní soud

➤ **Úkoly** soudů

- Rozhodují o vině a trestu za trestné činy

- **Pravomoc a příslušnost** soudů
- **Obsazení** soudů
 - **soudci**
 - **další úřední osoby** – vyšší soudní úředník, justiční čekatel, asistent soudce, zapisovatel a protokolující úředník, tlumočník, probační úředník

Zajištění osoby obviněného a podezřelé Opatření osob a věcí pro trestní řízení

BT405Z

Prof. JUDr. Jaroslav Fenyk, Ph.D., DSc.

5. 3. 2010

Obecně o zajišťovacích úkonech

➤ **Podstata zajišťovacích úkonů**

- Omezení lidských práv
- Absolutní práva
- Minimální práva v trestním řízení
- Zásada přiměřenosti
- Zásada zdrženlivosti
- Zásada subsidiarity
- Zásada soudní kontroly

➤ **Základní právní úprava**

- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech
- Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (zejména čl. 5 o vazbě, čl. 7 o nedotknutelnosti osoby a soukromí nebo čl. 8 o ochraně listovního tajemství, tajemství dopravovaných zpráv, ochrana obydlí, atd.),
- Ústava
- Listina základních práva a svobod (např. čl. 7 o nedotknutelnosti osoby a soukromí, čl. 8 o vzetí do vazby, čl. 12 o nedotknutelnosti obydlí, čl. 13 o ochraně listovního tajemství a tajemství jiných písemností a záznamů, čl. 14 o ochraně pohybu a pobytu, atd.)
- Trestní řád (hlava čtvrtá – zajištění osob, věcí a jiných majetkových hodnot - § 67 a násl.)

Prostředky zajištění osob a věcí v trestním řízení

➤ Zajištění osob

- Předvolání, předvedení
- Příkaz k zatčení, mezinárodní zatykač, evropský zatýkací rozkaz
- Zadržení podezřelého, zadržení obviněného
- Vazba

➤ Zajištění věcí

- Vydání a odnětí věci
- Zajištění peněžních prostředků na účtu banky
- Zajištění zaknihovaných cenných papírů
- Zajištění nemovitostí, jiné majetkové hodnoty, náhradní hodnoty
- Vrácení a další nakládání s věcí a jinou majetkovou hodnotou
- Prohlídky (domovní, osobní, atd.)
- Provádění důkazů v bytě, obydlí, jiných prostorách a na pozemku

➤ Jiné úkony

- Zadržení a otevření zásilek, záměna a sledování
- Odposlech a záznam telekomunikačního provozu

Zajištění osoby obviněného a podezřelého

- **Potřeba zajistit přítomnost osob důležitých pro trestní řízení**
 - Předvolání a předvedení obviněného (§ 90)
 - Zadržení obviněného a podezřelého (§§ 75-77)
 - Vazba (§§ 67-74a)
 - Příkaz k zatčení (§ 69)
 - Mezinárodní zatýkací rozkaz (§§ 384-387)
 - Evropský zatýkací rozkaz (§§ 403 - 422)
 - Zadržení, předběžná vazba, vydávací vazba (§§ 395-397)
 - Zadržení, předběžná vazba a předávací vazba (§§ 410-411)

➤ **Předvolání**

- Nejběžnější způsob zajištění účasti obviněného, svědka apod. na procesních úkonech, provádí se zpravidla písemně do vlastních rukou obviněného
- Pořádková pokuta (do 50 000,-- Kč)

➤ **Předvedení**

- Zpravidla po předchozím předvolání, upozornění
- Nedostavení se bez dostatečné omluvy
- Má formu opatření
- Nelze předvést znalce a tlumočníka
- Odlišné od předvedení ke zjištění totožnosti podle § 63 odst. 3, 4, § 64 odst. 1, 2 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších předpisů (max. 24 hodin!)

➤ **Zadržení**

- Zadržení obviněného (48 hodinová lhůta pro odevzdání soudu!)
- Zadržení podezřelé osoby (kýmkoli, policejním orgánem)
- Forma opatření, při propuštění soudem usnesení

➤ **Vazba**

- Institut trestního řízení, kterým je obviněný na základě rozhodnutí soudu dočasně zbaven osobní svobody, aby mu bylo zejména zabráněno vyhýbat se trestnímu stíhání nebo trestu, mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání nebo pokračovat v trestné činnosti.

Důvody vazby

➤ **Obecné (důvodná obava):**

- vazba **útěková** - § 67 písm. a)
- vazba **koluzní** - § 67 písm. b)
- vazba **předstižná** - § 67 písm. c)

➤ **Zvláštní** (§ 68 odst. 1, 2):

- Úmyslný trestný čin, se sazbou nad 2 roky TOS
- Nedbalostní trestný čin, se sazbou nad 3 roky TOS

➤ **Výjimka (naplnění důvodné obavy)** (§ 68 odst. 3):

- Obviněný uprchl nebo se skrýval, nedostavuje se na předvolání, neznámá totožnost, působil na svědky, atd. a pokračoval v trestné činnosti

➤ **Rozhodnutí o vazbě (§ 73b)**

- pouze soud
- V přípravném řízení na návrh státního zástupce
- O dalším trvání vazby soud a v přípravném řízení státní zástupce
- O propuštění z vazby v přípravném řízení státní zástupce
- Forma rozhodnutí je usnesení

➤ **Délka trvání vazby (§ 71)**

- lhůta se počítá ode dne, kdy došlo k zatčení nebo zadržení nebo k omezení osobní svobody přímo vzetím do vazby
- vazební věci jsou vyřizovány přednostně
- vazba může trvat pouze nezbytně nutnou dobu
- koluzní vazba max. do 3 měsíců
- celková doba vazby nesmí přesáhnout:
 - 1 rok (řízení u samosoudce)
 - 2 roky (senát okresního nebo krajského soudu)
 - 3 roky (zvláště závažný úmyslný trestný čin)
 - 4 roky (hrozí výjimečný trest)
- výjimka z maximální doby vazby (§ 71a)
- rozvržení vazby mezi přípravné řízení a hlavní líčení (1/3 přípravné řízení, 2/3 řízení před soudem)

➤ **Povinnost prověřovat trvání vazby**

- všechny OČTŘ průběžně (každé 3 měsíce povinnost kontrolovat trvání vazby a rozhodnout)
- pomine-li důvod vazby, musí být obviněný ihned propuštěn
- nepovede-li trestní stíhání k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, musí být obviněný ihned propuštěn
- obviněný má právo kdykoli žádat o propuštění

➤ **Nahrazení vazby**

- záruka, slib nebo dohled
- peněžitá záruka

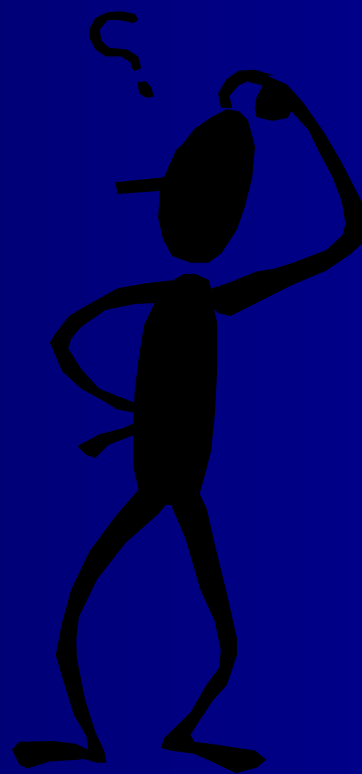
Zajištění věcí

- Povinnost k vydání věci (§ 78)
- Odnětí věci (§ 79)
- Zajištění peněžních prostředků na účtu u banky (§ 79a - § 79b)
- Zajištění zaknihovaných cenných papírů (§ 79c)
- Zajištění nemovitosti (§ 79d)
- Zajištění jiné majetkové hodnoty (§ 79e)
- Zajištění náhradní hodnoty (§ 79f)
- Vrácení a další nakládání s věcí a jinou majetkovou hodnotou (§ 80 - § 81b)
- Domovní prohlídka (§ 82 - § 83)
- Prohlídka jiných prostor a pozemků (§ 83a)
- Osobní prohlídka (§ 83b)
- Vstup do obydlí, jiných prostor a na pozemek (§ 83c) – **pozor na nové ustanovení § 83c odst. 2!**
- provádění důkazů v bytě, obydlí, jiných prostorách a na pozemku (§ 85c) – rekonstrukce, rekognice, prověrka na místě, vyšetřovací pokus

Jiné úkony

- Zadržení zásilky (§ 86)
- Otevření zásilky (§ 87)
- Záměna zásilky (§ 87a)
- Sledovaná zásilka (§ 87b)
- Odposlech a záznam telekomunikačního provozu (§ 88) – **pozor na nové ustanovení § 88 odst. 8 o kontrole Nejvyšším soudem!**

Dotazy ?

Děkuji za pozornost.